

Павленко Ірина Григорівна,
Курліщук Інна Іванівна
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У період екологічної кризи освіта вимагає формування у людини навичок, відносин, цінностей, мотивації до особистої участі у вирішенні екологічних проблем з метою поліпшення якості навколишнього середовища. У зв'язку з цим розробка і вдосконалення навчально-методичного забезпечення безперервної екологічної освіти школярів є одним із першочергових завдань національного рівня.

Тому зараз повинна прогресувати роль школи у формуванні екологічних цінностей, відповідального ставлення молодого покоління до збереження природи. Головним завданням екологічної освіти визначається формування екологічних ціннісних орієнтацій особистості.

У пошуках підґрунтя для виховання якісно нових екологічних ціннісних орієнтацій ми звертаємося до наукових праць О. Гумбольдта, В. Вернадського, А. Швейцера та ін., переймаємо американські та німецькі технології екологічної освіти. Між тим, значною мірою невикористаною залишається багатюща екологічна складова педагогічної спадщини Василя Сухомлинського.

В.О. Сухомлинський відкидав характерне для його часу сприйняття природи передусім через призму її практичної та економічної цінності. Видатний педагог акцентував увагу на тому, що «природа... не тільки сфера активної діяльності наших вихованців, а й частинка їх буття, взаємовідносин, всього ладу їх життя» [3, с. 536]. Людина постає з природи, і без повноцінного духовного спілкування з нею, відчуття її естетичної цінності немислима: «Людина стала Людиною тому, що побачила глибину блакитного неба,

мерехтіння зірок, рожевий розлив вечірньої зорі, прозорий серпанок степових просторів...» [2, с. 409]. Моральне становлення особистості неможливе без милосердя до всього живого: «Від того, як ставиться дитина до квітки й метелика, до бездомного щеняти й горобеняти, що випало з гнізда, ...залежить людська краса майбутнього громадянина й трудівника, культурної особистості й сім'янина» [1, с. 532].

На думку Сухомлинського, духовність людини виявляється в любові, яка конкретизується в таких трьох іпостасях, як Добро, Краса, Істина. Пізнання прекрасного, переживання радості у зв'язку з його створенням збагачують людину, примножують її сили, цементують світогляд, бо він базується не тільки на сумі знань, але й на морально-етичному, емоційному світі людини, в тому числі і на почутті прекрасного. Для учнів Павлиської середньої школи цей світ прекрасного відкривається під блакитним небом, на зеленій траві, під старою грушею, допомагає в цьому сама природа.

Василь Олександрович ставив у пряму залежність інтелектуальний розвиток дитини, рівень її мовлення і мислення від її спілкування з природою. Спостереження за природою протягом усіх років навчання були для учнів Сухомлинського першоджерелом слова і енергії розуму. І як же не схожі ці систематичні уроки в «Школі радості» (босоніж під гіллястою грушею, в «зелених класах») на сучасні нечасті «транзитні» навчальні екскурсії!

Вирощені вихованцями В. Сухомлинського «сад вдячності» і «дерева дружби» мають під собою значно глибше духовне підґрунтя, аніж простежується на перший погляд. Як і сучасні прихильники гуманістичного підходу в екологічній філософії та етиці, він розглядав природу передусім як середовище, взаємопов'язане з людською духовністю.

Певно, саме така позиція, така ієрархія цінностей природи і становлять ядро екологічного виховання за Сухомлинським. Відповідно, саме вони, а не запозичувані зазвичай технологічні елементи, є найбільш значущими у спадщині Василя Олександровича (хоча і в «благоговійному» відношенні до

довкілля спадщина Сухомлинського багатюща: він інструментував задіяння всіх психологічних релізерів, які формують ціннісне ставлення до природи).

Серед вітчизняних педагогів та психологів існує думка, що оптимальний варіант загальної концепції гуманізації середньої освіти в Україні має будуватися передусім на базі педагогічної системи В.О. Сухомлинського. Гідне місце у ній посяде і екологічна складова спадщини великого майстра, яка, очевидно, є однією з головних системоутворюючих її частин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 403 – 637.
2. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 149 – 416.
3. Сухомлинський В.О. Школа і природа / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 5. – С. 536 – 551.